

Jus primae noctis

Hitz hauek idaztera jartzen naizen honetan, argi dago Dominique Strauss-Kahn ez dela kartzelara joango. Aurrekoan irratian entzun nuen bezala, arrazoi nahiko dauzkagu gizon honek etikaren kontrako zerbait egin duela sinesteko, baina gutxi legearen kontrako zerbait egin duela frogatzeko. Kasu honetan, gainera, eragin gehiegizkoa izan du inplikaturako bi pertsonen desberdintasun sozial eta ekonomikoak, eta Diallo Nafissatou Sofitel hoteleko garbitzailea prentsan gezurtizat hartua izan da lehen momentutik. Bortxatutako emakume askok pairatu behar duten egoera, bide batez.

Poztu gaitezen behintzat DSK deritzotena ez dugulako Frantziako lehendakari izango, eskandalu honen aurretik Sarkozyri zaplazteko ederra emateko aukera zuela zirudielako. Batzuek diote konplot bat izan dela; hala bada, Frantziako emakume azkarren batek planeatu du seguruenik kolpea.

Beldurgarriak dira, alegia, kasu hau eta gero berpizten ari diren kontuak, orain arte Frantzian anekdota txiki edo bertako «idiosinkrasia ireki eta sutsuaren» erakusle legez etiketatu zirenak. Strauss-Kahnek publikoki aldarrikatu du emakumeak gustatzen zaizkiola; gehiegi, beharbada. Piroška Nagy, 2008an Strauss-Kahnekin gau bateko afera izan eta gero bat-batean lana utzi eta Londresera joandako NDFko ekonomistak, egunkariei zuzendutako eskutitz batean nagusiaren presioa indartsua eta ez-aproposa izan zela zioen; berea da esaldi argigarria: «Gizon honek arazo bat du, eta arazo horrek emakumeak bere barne dituen antolakuntza baten buru izatea eragozten diola uste dut».

Eskutitz hori batzorde batek egindako ikerketa itxi eta gero bidali zuen Nagy. Ez zien ikertzaileei gehiegi lagundu,

ez baitzen komiteaz fidatzen (izan ere, DSKren kontrako kargurik ez zen izan), eta gainera, bere bizitza pertsonalaren onerako alde egitea nahiago izan zuela onartu zuen. Ikusita Nafissatou andrea nola tratatu duten, erabaki gogorra baina ulergarria. Are gogorragoa, ordea, Tristane Banon 23 urteko kazetari gazteak hartu zuena 2002an: DSK handia bera bortxatzen saiatu omen zen, baina Banonek ez zuen denuntziatu. Alde batetik, afera izan zuen neskatila ernaia bezala ezagutua izan nahi ez zuelako; eta bestetik, bere amak, Anne Mansouret diputatu sozialistak, gizonaren familia zein karrerari egin ahal zion kaltea irizpide, ez egiteko gomendatu ziolako. Bizarrak tente jartzeko moduko ama ulerkorra.

2007an telebistako programa batean Banonek istorioa kontatu zuen, baina ez zitzaion arreta gehiegirik eskaini. Egun, ordea, New Yorkeko kasuaren eraginez, denuntzia jartzea erabaki du. Irabaziko ez duen arren (bortxaketa kasuak epaitegian irabaztea, testigurik gabe, ia ezinezkoa da), agian benetako gaia ekarriko du mahai gainera: instituzio garrantzitsuetan esku duen gizon batek emakumeekiko duen harreman gaixoa. Izan al daiteke frantziar lehendakari emakume batengan abentura baten aukera besterik ikusten ez duen pertsona, edozein testuinguru eta momentu aproposa ikusten duena maitakeriatan ibiltzeko, bere inguruko emakumezko langileak deseroso sentiarazten dituen? Esaterako, Aurélie Filippetti diputatu sozialistak, Strauss-Kahnekin «esperientzia ezatsegin» bat izan eta gero, berarekin espazio itxietan egotea saihesten zuela onartu du. Horrelako norbaitek defenda al ditzake akaso estatu bateko emakumeen beharrak, emakumeengan lehen gaueko eskubidea besterik ikusi ezin badu?

Memoria hautaketa

Alaitasunez aurkeztu ditu Bilboko Arte Ederretako Museoak azken hamar urteetan BBVAk emandako gordailu bati esker erositako artelan berriak. 269 dira guztira, garai ez-

berdinetakoak, nahiz eta bi ildotan zentratzen diren nagusi-ki: arte garaikidea eta euskal artea. Ezin da ahaztu, 1945ean Arte Ederretako eta Arte Modernoko Museoak gaur ezagutzen dugun instituzioa sortzeko elkartu zirenetik, horren eginkizuna dela Euskal Herriko arte bilduma publikoa osatzea. Azkeneko urteetan bere politikak nahiko tradizionalistak izan diren arren, arte garaikidea beti egon da presente Bilboko museoan. Erosketa berri horiek gure memoria kolektibo ofiziala osatuko dute, beraz, gure arteari buruz erai- kiko den irudia. Ez baitezagun ahaztu artista batentzako horrelako bilduma publiko batean sartzeak onspena eta legiti- mazioa suposatzen duela.

Nola osatu du beraz museoak gure irudi garaikide hori? Bada, 1945 eta 2000 bitarteko 52 lan daude, eta 2000tik aurrerako beste 14. Horietatik, hiru lan dira emakumezkoenak: Mari Puri Herreroen bi margo eta Susana Talayeroren bat. Horiei gehitzen zaie Juan Luis Moraza eta Marisa Fernándezek osatutako CVA kolektiboaren beste lan bat.

Agian, irakurle maite hori, zenbaki horiek harritzen zaituzte. Agian arreta deitzen dizu hiru emakumeren lanak bakarrik erosi izanak azken hamar urteetan. Eta baduzu zertan harritzerik, Arte Ederretako Museoak eta bere gain dauden instituzioek erantzukizun falta izugarria erakutsi baitute erosketa politikak zehazterakoan. Dirudienez, gustu per- tsonaletan eta idiosinkrasia kontserbadore batean besterik ez dituzte oinarritu haien erosketak, emakumeentzako dis- kriminazio positibozko politikak ez bultzatzeaz gain, zuzen- ki negatiboki diskriminatu dituztelako.

Museoak ez du, adibidez, Esther Ferrerren lanik, nahiz eta artista euskaldun horrek Venezian erakutsi eta Espainiako Arteen Sari Nazionalea jaso duen; Elena Asinsen lan bakarra du, orain dela horrenbeste erositakoa ezen webguneko kata- logoan ez den ezta agertzen ere, artista horrek momentu honetan Reina Sofía museoan bakarkako erakusketa bat duen arren. Berdina gertatzen da Mari Paz Jiménez en lana- rekin: bi daude, biltegietan galduak, katalogoan desager-

tuak. Ez du Marisa Gonzálezen lanik, mundu mailan arte elektronikoaren aurrendari onartu eta ezaguna bada ere; ezta Begoña Zuberoren argazkirik, nahiz eta Gure Artea, Pilar Citoler argazkigintza sari internazionala eta Botín beka bat irabazi dituen; ezta, noski, Itziar Okarizen lanik, ezta Begoña Intxaustegirenak, ezta Ana Laura Alaezenak, ezta Dora Salazarrenak, ezta Juncal Ballestínenak. Ezta beste asko eta askorenak. Ez lotsatu izen horiek ezagunak ez badituzu: normala da. Inoiz haiei buruz entzuten ez baduzu, nola jakingo duzu zein diren? Chillida, Oteiza, Basterretxea eta Zumetak monopolizatutako irudi publikoan ez dago beste inorentzako lekurik. Laburbiltzeko, esan dezagun Euskal Herriko eta Espainiako artistarik inportanteenetarikoak direla, haietako zenbait, gainera, mundu mailan ezagunak.

Museoak, errealitate horren aurrean defendatzeko, hiru erakusketa aipatzen ditu: 2001ean egindako *Emakume inpresionistak*; 2006ko *Kiss Kiss Bang Bang*, arte feministaren ingurukoa; eta aurtengo *Gehiago dago zugaran*, Erdi Aroko emakumeen errepresentazioari buruzkoa. Hamar urtetan egindako hiru erakusketekin, azkena emakumea ez subjektu baizik eta objektu zuena (bodegoiak balira bezala) bete nahi du kupoa museoak. Irainaren maila ikusteko agian ondo legoke bakarkako erakusketekin konparatzea: 2001etik, 1924-1961 artean jaiotako euskal artisten 12 mostra indibidual. Garai bereko artista eta arkitekto internazionalen beste 12 erakusketa. Denak, 24ak, gizonaekoa.

Agian Bilboko Arte Ederretako Museoa begitazioduna da. Beharbada konturatu da, bera eta bere gain erresponsabilitatea duten politikariak, beste munduko museo guztiak hanka sartzen ari direla emakumeen lanak erosten, oinarrizko irizpidea kalitateak izan behar duelako, eta emakume baten lanak, dirudienez, oso gutxitan izan baitezake kalitaterik. Zeinek daki, agian hogeitau urte barru beste bilduma guztiak damutuko dira egindako akatsaz, emakumeoi mantala zintzilikatuko digute eta sukaldera bidaliko gaituzte berriz, inoiz utzi behar izan ez genuen espaziora, alegia (hori bai,

ez lehen mailako sukaldarienera: hor ere ez dugu zer eginik); eta Arte Ederretako fakultatetik ateratzen den ehuneko hirurogeita hamarrari, hots, emakumeei, lizentziatura deuseztatuko zaie, zeren, azken finean, zertarako balio die?

Hau da, ene irakurle maitea, geure diru publikoarekin sortzen ari den bilduma publikoak duen oinarrizko politika. Publikoa. Hori bai, 578.000 euroko Chillidarik ez dadila falta.

Publiko guztientzat

Horrela deitu zen Xabier Arakistain Montehermosoko zuzendariak 2007an Rekalde Aretoan antolatutako erakusketa handi eta mamitsua. Ironikoa da, horiek izan baitira Encina Serranok, Arakistainen programa Gasteizko zentrorako hautatu zuen zinegotzi berak, esan dizkion hitzak. Ez badu bere programa «zabaltzen», urtarrilean kalera doa. Eta ziur, panorama horren aurrean, burua altu kalera doala.

Arakistainek proposatutako programak ezaugarri nagusi bat zuen: feminismoan oinarritzen zen forman zein gaietan. Batetik, erakusketa guztien partaideen erdia behintzat emakumezkoak izango ziren. Bestetik, artearen eta feminismoaren inguruko harremana lantzen zuen erakusketa serie bat irekiko zen, hala nola horrekin lotutako konferentziak eta aurkezpenak.

Hala ere, emakumeok pairatutakoak ez ezik, bestelako desberdintasunak, bidegabekeriak, errealitate politiko eta sozial konplexuak ere erakutsi nahi izan ditu Montehermosok bere programazioaren bidez. Esan dezakegu zentroa ez dela kontenplazio estetikorako gunea izan: ikuslearen konpromisoa suspertu nahi izan du beti, gogoeta bultzatuz. Esaterako, Catalina Lozanok komisariatutako *Inoren lurrak?* mostra munduko lurraren pribatizazio sistemen erakusle izan da. Edo *Living Together* erakusketan, elkarbizitzari, komunitateari eta gizakien arteko harremanei buruz gogoeta egiten zen artelan bikainen bidez.

Horretaz gain, izen propio nabarmenak izan dira Montehermoson azken hiru urteetan. Susan Hillerrek bertan egin du penintsulako bere lehen erakusketa indibiduala; jarraian Tate Modernekoa ireki du. Dora García, aurtengo Veneziako Bienaleko artistak, bitan izan du lana zentroan ikusgai, eta hitzaldia ematera ere etorri da. Artur Zmijewskyren *Them* bideoa ikusi ahal izan da, Documentarako ekoiztua eta Ordway sari garrantzitsuaren irabazlea. Banan-banan aztertuko bagenu kalitatezko artelan eta hitzaldi guztiak, bost artikulu beharko genituzke behintzat.

Baina Montehermosok arazo bat du: ez omen du denontzako programazio bat aurkezten. Politikariek ez dituzte horren aurrean Guggenheimeko ilarak ikusten. Ez da «demokratizatzailea», futbola bezala. Serranok dioenez, ez da «publiko guztiei» zuzendutako lekua, guztion interesak ukitzen dituena. Logika horri jarraituz, ez dezagun Somaliara laguntzarik bidali. Azken finean, gosetea haien arazoa da, feminismoa emakumeona den bezala, eta ez «denona».

Dirudienez, berdintasuna iritsi da Euskal Herriko kulturara eta emakumeok ez gara konturatu: jada ez da beharrezkoa arte bildumatan emakumeak izatea, ezta desberdintasunari buruz hitz egiten duten erakusketak egitea. Gobernuen erdiak emakumeak direnean eta langile bihurtzen garenean, gaiak xarma galtzen du eta gustu txarrekoa bihurtzen da. Baina errealitatea da Montehermoso bezalako lekuek atak ixten dituztela, Museoak dinastia patriarkal formalistak ezartzen dituen bitartean, emakume liberatu, langile, artista eta batez ere ez ikusiak kanpoan utziz.¶